

Prof. dr Vladimir Čolović,
viši naučni saradnik
Institut za uporedno pravo

UDK: 341.9
Originalni naučni rad

PROBLEM ODREĐIVANJA MERODAVNOG PRAVA PO LEX LOCI DELICTI COMMISSI

Lex loci delicti commissi kao osnovna tačka vezivanja kod određivanja merodavnog prava u vanugovornim odnosima sa elementom inostranosti izaziva probleme, koji se, pre svega, vezuju za različita shvatanja ovog pravila. Kod određivanja merodavnog prava po lex loci delicti commissi se može razlikovati pravo mesto štetne radnje od prava mesta nastupanja štetnih posledica. Problem, u vezi sa tim, može nastati i kod određivanja protivpravnosti delikta, odnosno, podnošenja zahteva za naknadu štete po jednom od navedena dva prava. Osim toga, postoje različite vrste delikata, tako da kod pojedinih, zbog njihove prirode, treba primenjivati pravila koja odstupaju od lex loci delicti commissi. Niz pitanja se postavlja kod primene ovog pravila, od mogućnosti primene teorije najbliže veze u ovoj oblasti, preko mogućnosti definisanja posebnih tačaka vezivanja kod pojedinih delikata, pa do primene autonomije volje. Rad se osvrće na rešenja u domaćem i uporednom zakonodavstvu, kao i na Uredbu Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije o merodavnom pravu za vanugovorne obaveze (Rim II) br. 864/2007, koja reguliše ovu oblast na, možemo reći, detaljniji način. Isto tako, rad analizira i pojedine nedostatke primene pojedinih opštih pravila u ovoj oblasti.

Ključne reči: lex loci delicti commissi, delikt, štetna radnja, šteta, odgovornost, merodavno pravo, Uredba 864/2007.

*
*   *

I) LEX LOCI DELICTI COMMISSI – DVE TAČKE VEZIVANJA U JEDNOJ

Lex loci delicti commissi, kao tačka vezivanja koja se primenjuje kod određivanja merodavnog prava u oblasti vanugovorne odgovornosti sa elementom inostranosti, izaziva velike nedoumice i različita shvatanja

oko načina njene primene. Osnovni problem, koji se javlja kod ove tačke vezivanja, odnosi se na činjenicu da se, u mnogim slučajevima, razlikuje mesto štetne radnje iz koje je nastao delikt i mesto nastanka štetne posledice¹. Možemo reći da su ova dva mesta, odnosno, činjenice, sastavni deo *lex loci delicti commissi*. Postoje shvatanja koja su drugačija od navedenog, a koja se odnose na primenu istih na različita pitanja. Naime, mesto štetne radnje se primenjuje na odgovornost učesnika delikta, odnosno, na protivpravnost radnje, dok se mesto štetne posledice primenjuje na mogućnost podnošenja zahteva za naknadu štete i na sva pitanja u vezi sa štetom (visina štete, način naknade, itd.). Moramo se složiti sa ovim, ali, isto tako, moramo istaći da se radi o jednom deliktu, o jednoj šteti ili više šteta proizašlih iz jednog građanskopravnog odnosa.

Niz je različitih građanskopravnih odnosa iz kojih može nastati šteta. Nas će, pre svega, interesovati samo vanugovorna šteta. Spomenućemo i posebne slučajeve vezane za nastanak šteta iz tzv. kvazi delikata, koji imaju osnov u pravnim odnosima. Takođe, posvetićemo pažnju i određivanju merodavnog prava u ovoj oblasti putem najbliže veze, što je karakteristično, pre svega, za američko zakonodavstvo i sudsku praksu. Radi se o odstupanju od pravila *lex loci delicti commissi*, kada odredba zakona daje sudiji pravo da primeni neku drugu tačku vezivanja za određivanje merodavnog prava, koja je u mnogo tešnjoj vezi sa građanskopravnim deliktom². Zakonodavstvo Evropske unije je, takođe, dalo veliki doprinos uređenju ove materije definišući akt koji reguliše većinu pravila za vanugovorne obaveze. Naše zakonodavstvo sadrži navedena pravila u aktu koji reguliše odredbe sukoba zakona. U svakom slučaju, pitanja koja se nameću kod primene pravila za određivanje merodavnog prava u oblasti vanugovorne odgovornosti za štetu su sledeća:

- 1) Da li *lex loci delicti commissi* treba shvatati kao primenu samo jednog ili kao mogućnost izbora jednog od više prava ?
- 2) Da li teoriju najbliže veze treba stavljati ispred primene tačke vezivanja *lex loci delicti commissi* kod određivanja merodavnog prava u oblasti vanugovorne odgovornosti ?
- 3) Da li protivpravnost štetne radnje možemo određivati po pravu mesta štetne posledice, kad se ona ne može utvrditi po pravu

1 Pak, Međunarodno privatno pravo, Beograd 2000., str. 500

2 Stanivuković, Živković, Međunarodno privatno pravo, opšti deo, Beograd 2004., str.297

- mesta štetne radnje, u svakom slučaju ili ne ?³
- 4) Da li u zakonodavstvu treba odrediti pravila za pojedine slučajeve građanskopravnih delikata, u kojima mora doći do pojedinih odstupanja od loci delicti commissi ? i
  - 5) Da li stranke primenom autonomije volje mogu uređivati svoje odnose iz delikata ?

Polazne osnove za odgovore na navedena pitanja postoje, kako u pojedinim zakonodavstvima, tako i u teoriji. No, ono što je najvažnije, odnosi se na jednakost stranaka, odnosno, učesnika delikta i kad je u pitanju protivpravnost radnje i kad je u pitanju naknada štete, kao i na vezu građanskopravnog delikta sa merodavnim pravom.

I-1) Načelo ubikviteta

Kod određivanja merodavnog prava po lex loci delicti commissi postoji mogućnost alternativnog izbora između više prava, zbog različite primene i shvatanja te tačke vezivanja, kao što smo rekli. Alternativno upućivanje na jedno od više prava omogućava primena tzv. načela ubikviteta. To znači da ovo načelo omogućava da se bira, pre svega, između prava mesta gde je izvršena štetna radnja i prava mesta gde je nastupila štetna posledica. Načelo ubikviteta nije od važnosti, ako se ova dva mesta nalaze u istoj državi. Znači, načelo ubikviteta se primenjuje u deliktima u kojima postoji distanca, odnosno, kada se mesto izvršenja štetne radnje nalazi u jednoj, a mesto štetne posledice u drugoj državi. Načelo ubikviteta povezuje se s tzv. povlašćenim načelom, po kome oštećeno lice ima opciju između navedena dva prava. Po tome, načelo ubikviteta omogućava primenu prava koje je povoljnije za oštećeno lice. Davanje prednosti jednom od dva ili više prava, koje je povoljnije za oštećenog, određuje se ili odlukom suda, po službenoj dužnosti, kojom se upoređuju prava i utvrđuje koje je povoljnije za oštećenog, odnosno, povoljnije za podnošenje zahteva za naknadu štete ili će oštećeno lice izabrati povoljnije pravo za njega. Moramo reći da se načelo ubikviteta ne primenjuje kod delikata na brodovima i vazduhoplovima, kada se primenjuje pravo po državnoj pripadnosti broda, odnosno, vazduhoplova, kao što ćemo i kasnije videti.

---

³ Varadi, Bordaš, Knežević, Međunarodno privatno pravo, Novi Sad 2001., str. 423

I-2) Delikt – štetna radnja – štetna posledica – merodavno pravo

Veoma je bitno odrediti elemente koji će odvesti do merodavnog prava. Razdvajanje dva mesta, koja čine dva elementa delikta govori i o sledećem. Mesto štetne radnje nam daje odgovor na pitanje odgovornosti, odnosno, protivpravnosti tog akta, tako da se ona kvalifikuje po mestu gde je došlo do izvršenja te radnje. Kad je u pitanju mesto nastanka štete, tada govorimo o zaštiti pravnih dobara, odnosno, oštećeno lice će imati pravo na zaštitu svojih prava, tj. pravo na naknadu štete po pravu tog mesta⁴.

Ako bi, uopšte, morali da damo odgovor na pitanje na šta mora da nam odgovori merodavno pravo, određeno po *lex loci delicti commissi*, to bi se odnosilo na sledeće: 1) pre svega, mora se dati odgovor da li postoji protivpravnost štetne radnje, odnosno, u vezi sa tim, da li postoji deliktna odgovornost; 2) zatim, mora se odgovoriti koji oblik deliktne odgovornosti je u pitanju, subjektivna ili objektivna, odnosno, da li postoji krivica u izvršenju štetne radnje; 3) veza između radnje i štete mora postojati, ako govorimo o deliktu; 4) merodavno pravo po *lex loci delicti commissi* mora odgovoriti i o vrsti štete, kao i o načinu naknade štete; i 5) na kraju, mora se dati odgovor i na pitanje prenosa i nasleđivanja potraživanja, odnosno, da li se može preneti pravo potraživanja sa oštećenog na drugo lice. Isto pitanje se postavlja i kad je u pitanju nasleđivanje.

Ako pravo mesta štetne radnje određuje protivpravnost te radnje, odnosno, odgovornost, tada se može reći da ta tačka vezivanja ima i preventivnu funkciju, obzirom na odnos izvršene štetne radnje prema okolini u kojoj je izvršena. Sa druge strane, primena prava mesta štete, odnosno, njene posledice, ima funkciju zaštite pravnih dobara, tako da se tim pravom štiti oštećeno lice po pravilima i merilima okoline u kojoj je došlo do povređivanja tih dobara⁵. Ako mesto štetne radnje ima preventivnu funkciju, onda tu funkciju ima i mesto nastanka štetne posledice. Ali se mora reći da oba mesta imaju i represivnu funkciju, imajući u vidu da će odgovorno lice snositi određene sankcije za učinjeni delikt.

Ovde treba spomenuti i praksu Evropskog suda pravde koji navodi četiri činjenice, kojima se može definisati mesto štetne radnje.

4 Sajko, Međunarodno privatno pravo, Zagreb 2005., str. 152

5 Scoles, Hay, Borchers, Symeonides, Conflict of Laws, West&Thomson 2004., str. 786

Po tome, sledeće činjenice određuju mesto štetne radnje: 1) mesto gde je štetna radnja izvršena, u potpunosti ili delimično. To znači da mogu postojati dva ili više mesta štetnih radnji; 2) ako je u pitanju odgovornost za proizvode, mesto štetne radnje se može odrediti tek kada se određeni proizvod pusti u prodaju, odnosno, u promet; 3) takođe, kod odgovornosti proizvođača za proizvode, mestom štetne radnje može se smatrati i sedište proizvođača. No, postavlja se pitanje, da li se to kosi sa osnovnom definicijom mesta štetne radnje – gde je radnja izvršena; i 4) kod objektivne odgovornosti za štetu, odnosno, kod odgovornosti za opasne stvari ili opasnu delatnost, *lex loci delicti commissi* je mesto gde je opasna stvar bila nekontrolisana, što je prouzrokovalo štetu. Po istoj praksi, mesto nastanka štete je mesto u kome je došlo do povrede zaštićenog pravnog interesa.

Ono što je najbitnije jeste da tačka vezivanja *lex loci delicti commissi* upućuje na merodavno materijalno pravo, što znači da ne dolazi u obzir primena ustanove uzвраćanja i upućivanja (*renvoi*), koja je moguća u nekim drugim pravima.⁶

II) LEX LOCI DELICTI COMMISSI U DOMAĆEM I UPOREDNOM ZAKONODAVSTVU

U našem, kao i u uporednom zakonodastvu, *lex loci delicti commissi* je osnovna tačka vezivanja za određivanje merodavnog prava u oblasti vanugovorne odgovornosti sa elementom inostranosti. Ono što se može odrediti kao zajednička karakteristika većine zakonodavstava, jeste da se *lex loci delicti commissi* shvata, upravo, onako kako smo i naveli na početku ovog rada. Međutim, i unutrašnja, nacionalna, zakonodavstva, kao i međunarodni izvori, kroz višestrano shvatanje ove tačke vezivanja, postavljaju pitanje opravdanosti primene *lex loci delicti commissi* kao prava mesta štetne radnje. Zbog toga se predviđaju alternativna pravila u situacijama, kada mesto štetne radnje nema dodirnih tačaka sa samim izvršenjem delikta i njegovim elementima. Posvetićemo pažnju odredbama četiri zakonodavstva, koja *lex loci delicti commissi* definišu u zakonskim aktima koji se bave sukobom zakona. Dva zakonodavstva (među njima i naše) definišu ovo pravilo, pre svega, na opšti način i ne sadrže alternativna pravila (izuzimajući kvazi delikte). Druga dva zako-

---

6 Austrija i Nemačka.

nodavstva sadrže obraćaju veliku pažnju na izuzetke od primene *lex loci delicti commissi*, odnosno, na odstupanja od tog pravila.

II-1) Zakonodavstvo Srbije

U Srbiji se za određivanje merodavnog prava za vanugovornu odgovornost koriste pravila Međunarodnog privatnog prava koja se nalaze u Zakonu o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja (dalje. Zakon o MPP)⁷. Osim opšteg pravila za određivanje merodavnog prava za vanugovornu odgovornost, naše zakonodavstvo predviđa i pravila za posebne oblike ove odgovornosti.

Zakon o MPP određuje *lex loci delicti commissi* na dva načina, kao pravo mesta, gde je radnja izvršena i kao pravo mesta, gde je posledica nastupila, zavisno od toga, koje je pravo povoljnije za oštećeno lice⁸. Od ocene suda zavisi koje je pravo povoljnije za oštećeno lice, imajući u vidu da od okolnosti samog slučaja, koji je doveo do nastanka štete, zavisi i koje će pravo biti primenjeno. Ovakvo rešenje možemo kritikovati, obzirom na neka druga shvatanja o razlikovanju navedene dve tačke vezivanja, kao i na činjenicu da se postavlja pitanje da li će se na oštećeno lice našeg državljanstva primenjivati strano pravo, ako je ono povoljnije za njega, ako se pitanje naknade štete postavlja pred domaćim sudom. Ne samo to, zakonodavac je široko odredio i pitanje protivpravnosti radnje, odnosno, odgovornosti za izvršenu štetnu radnju. Naime, za protivpravnost radnje merodavno je pravo mesta gde je radnja izvršena ili gde je posledica nastupila, a ako je radnja izvršena ili je posledica nastupila na više mesta, dovoljno je da je radnja protivpravna po pravu bilo kog od tih mesta⁹. Određivanje protivpravnosti na navedeni način nije dobro, iako se na prvo mesto, uvek, mora stavljati naknada štete oštećenom licu. Ali, naknadu štete treba odvojeno posmatrati od protivpravnosti. Naime, protivpravnost, odnosno, odgovornost treba, pre svega, utvrđivati po mestu štetne radnje, ako se to mesto razlikuje od mesta nastupanja štetnih posledica. No, sigurno je da, ako ta radnja nije protivpravna po pravu države, gde se ista preduzela, treba predvideti da se protivpravnost može utvrđivati i po mestu nastanka štetne posledice.

⁷ Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja (Sl.list SFRJ br. 43/82, 72/82, Sl.list SRJ br. 46/96)

⁸ Član 28., st.1 Zakona o MPP

⁹ Član 28., st.3 Zakona o MPP

Ali, samo u slučaju, ako se protivpravnost radnje ne može utvrditi po mestu izvršenja štetne radnje.

Zakon o MPP, kao i drugi zakonski akti, sadrži rešenja za kvazi delikte, odnosno, za pojedine oblike vanugovorne odgovornosti, kod kojih se ne primenjuje osnovno pravilo. Naime, ako se radi o sticanju bez osnova, primeniće se pravo koje je merodavno za pravni odnos, povodom koga je nastalo sticanje. To pravo će se primeniti, bez obzira da li je pravni odnos nastao, bio očekivan ili pretpostavljen. Isto pravilo se primenjuje i kod neosnovanog obogaćenja. Što se tiče posloводства bez naloga, merodavno pravo za navedeno biće pravo mesto gde je poslovođa te radnje izvršio istu. A kad su u pitanju obaveze iz upotrebe stvari bez posloводства, merodavno je pravo, gde su se dogodile činjenice koje su prouzrokovale obavezu¹⁰. Interesantno je da Zakon o MPP sadrži odredbu koja se odnosi na vanugovornu odgovornost za štetu koja je nastala u vezi sa navedenim pravnim odnosima. Ta odredba se odnosi na primenu prava po *lex loci delicti commissi* na nastalu štetu¹¹.

Spomenućemo, kratko, i odredbu koja se odnosi na delikt nastao na brodu na otvorenom moru ili u vazduhoplovu. Tada će se primeniti pravo po *lex banderae*, odnosno, pravo mesta zastave broda ili vazduhoplova, tj. njihove državne pripadnosti¹².

II-2) Zbornik prava SAD

Kao što smo rekli, velika većina zakonodavstava ne odstupaju od osnovnih pravila koja se primenjuju u ovoj oblasti. To znači da se, na prvom mestu, primenjuje *lex loci delicti commissi*, sa svojim oblicima, kao i izuzeci, koji su predviđeni u zavisnosti od slučaja na koji se ova pravila primenjuju. Takav je slučaj i u Sjedinjenim Američkim Državama. Interesantne su odredbe Drugog zbornika prava Sjedinjenih Američkih Država – sukobi zakona od 23.05.1969.godine, koji predviđa pravila za primenu lokalnog prava, odnosno, prava članice SAD. Naime, prava i obaveze stranaka u pogledu delikata određuje lokalno pravo države, koje reguliše tu materiju i ima najbitniji odnos sa događajima i strankama¹³. Ono što je, napred, rečeno, vidi se iz ove odredbe. Primenuje se pravo

---

10 Član 27. Zakona o MPP

11 Član 28., st.2. Zakona o MPP

12 Član 29. Zakona o MPP

13 Član 145., st.1 Drugog zbornika prava SAD

države, koja ima najbližu vezu sa događajem i učesnicima događaja u kome je nastao delikt, tj. šteta. Osim toga, kod određivanja merodavnog prava za rešenje delikta i naknade štete, uzimaju se po odredbama ovog izvora i druge činjenice koje se odnose na delikt i na njegove učesnike. To su sledeće činjenice: 1) prvo, mesto gde se povreda dogodila (kako definiše američki Zbornik). Misli se na nastalu štetu, odnosno, na mesto gde su nastale štetne posledice; 2) zatim, mesto gde je izvršena štetna radnja, koja je dovela od nastanka zahteva za naknadu štete. To je, u stvari, osnovni oblik *lex loci delicti commissi*; 3) prebivalište, boravište, državljanstvo, mesto registracije i mesto poslovanja stranaka, odnosno, učesnika delikta. Radi se o tačkama vezivanja, koja određuju bitan odnos, najbližu vezu događaja i merodavnog prava. Ako su ove tačke vezivanja vezane za neko drugo pravo, a ne ono u kojoj je izvršena radnja, primeniće se pravo po navedenim činjenicama, a ne po *lex loci delicti commissi*; i 4) ako se radi o takvom deliktu, u kome se može utvrditi sedište stranaka, a što je bitno za sam delikt, onda će se primeniti pravo po tom mestu. Sve ove tačke vezivanja za primenu lokalnog prava država SAD se ocenjuju u svakom konkretnom slučaju, što znači da sud, na osnovu okolnosti i eventualnog utvrđivanja bliske veze delikta sa nekim pravom, primenjuje ove činjenice. Američki Zbornik prava je detaljnije utvrdio primenu pravila za određivanje merodavnog prava kod vanugovorne odgovornosti, upravo, zbog odstupanja od primene prava po *lex loci delicti commissi*, koje se odnosi na primenu prava po najbližoj vezi.

Spomenućemo jedan primer iz prakse SAD, koji govori o izboru prava kod delikta od strane stranaka. Radilo se o naknadi štete nakon saobraćajne nezgode. Naime, tužilja je bila povređena u Kaliforniji za vreme vožnje automobilom, koji je vozio njen muž i pokrenula je spor u Viskonsinu, gde je bio njihov zajednički domicil, protiv svog muža i njegovog osiguravača. Iako prema zakonu Viskonsina supruzi mogu jedan protiv drugog voditi spor zbog ličnih povreda, tuženi su tražili odbacivanje tužbe, jer zakon Kalifornije koji (kao zakon mesta gde je delikt izvršen) treba da bude primenjen, predviđa u ovakvim sporovima međusupružnički imunitet. Prvostepeni sud je usvojio zahtev tuženih. Apelacioni sud je poništio prvostepenu presudu, navodeći da se odluka o tome da li međusupružnički iminitet treba da postoji zasniva na razlozima porodične harmonije, te treba da bude primenjen zakon domicila, tj. zakon države kojeg se najviše tiču domaći (porodični) odnosi.

Ovde su samo dve jurisdikcije mogle biti zainteresovane za ishod spora – Viskonsin i Kalifornija, prvo kao mesto domicila supruga, drugo kao mesto delikta. Viskonsin ne bi imao interesa za davanje naknade, ali obzirom da ovde imaju suprugu domicil, on ima veoma jak interes da bude data naknada tužilji. Kalifornija nema nikakvog interesa za odbijanje naknade, tako da proizlazi da odluka da se primeni mesto delikta ima opravdanja.¹⁴

II-3) Mađarsko zakonodavstvo

Mađarska Uredba sa zakonskom snagom o međunarodnom privatnom pravu od 31.05.1979.godine (dalje. mađarska Uredba) predviđa isto pravilo za primenu *lex loci delicti commissi* kao i naš Zakon o MPP. Osnovno pravilo koje se definiše, odnosi se na primenu i shvatanje ovog pravila ili po mestu štetne radnje ili po mestu štetne posledice. Naravno, koje će se pravo od navedena dva primeniti, zavisi od toga koje je povoljnije za oštećeno lice¹⁵. Jedina razlika u odnosu na naš Zakon o MPP se odnosi na to, što je mađarska Uredba predvidela i propuštanje, što znači da, ako je šteta nastala, usled propuštanja, primeniće se isto pravilo. Međutim, interesantno je da je mađarski zakonodavac jasno odredio da će se primeniti pravo mesta izvršenja štetne radnje na utvrđivanje odgovornosti, odnosno, protivpravnosti radnje u slučajevima saobraćajnih nezgoda, tj. nepoštovanja saobraćajnih i drugih propisa o bezbednosti¹⁶. Znači, samo za saobraćajne delikte je određeno, da će se na određivanje protivpravnosti tih štetnih radnji primeniti pravo mesta gde je nastala ta nezgoda. Napred smo rekli, da je izuzetno bitno odrediti protivpravost štetne radnje, zbog postavljanja zahteva za naknadu štete. Sa druge strane, postavlja se pitanje da li bi bilo uputno određivati protivpravost štetne radnje po pravu mesta nastanka štetnih posledica, ako to pravo nema nikakve veze ni sa mestom izvršenja štetne radnje, ni sa samim oštećenim licem, odnosno, sa njegovim državljanstvom ili prebivalištem.

---

14 Sukob (međudržavnih) zakona u SAD po pitanju sposobnosti supruga da jedno protiv drugog vodi spor za naknadu štete, Harvard Law Review, 1960. 4:785-787. Strani pravni život 26/60

15 Par. 32 mađarske Uredbe

16 Par. 33 mađarske Uredbe

II-4) Zakonodavstvo Švajcarske

Švajcarski Savezni zakon o međunarodnom privatnom pravu od 18.12.1987.godine na drugačiji način definiše tačke vezivanja za određivanje merodavnog prava kod vanugovorne odgovornosti. Naime, za razliku od našeg i mađarskog zakonodavca, ali slično američkom Zborniku prava, određuje bližu vezu delikta i učesnika delikta sa drugom državom, a ne onom u kojoj je došlo do izvršenja štetne radnje. Osim toga, odredba koja regliš e navedeno, nosi naslov »Nepostojanje izbora prava«¹⁷, čime je zakonodavac jasno odredio da se radi o situacijama u kojima stranke nemaju uticaja izborom prava po principu autonomije volje. Ako odgovorno lice i oštećenik imaju redovno boravište u istoj državi, onda će se primenjivati pravo te države, ako je između tih lica nastao zahtev za naknadu štete proizašle iz delikta. Time je švajcarski zakonodavac odredio bližu vezu učesnika delikta, na osnovu zajedničkog prebivališta, tj. redovnog boravišta. Međutim, ako to nije slučaj, tada će se primeniti pravo po mestu izvršenja štetne radnje. Ali, ako je posledica nastupila u drugoj državi, pravo te države je merodavno, ako je trebalo da odgovorno lice predvidi da će posledica nastupiti. Zakonodavac nije odredio, ali smatramo da se radi o predviđanju posledice u drugoj državi. Ono što možemo reći, jeste da je, na prvom mestu, švajcarski zakonodavac odredio pravilo za određivanje merodavnog prava, u ovoj oblasti, po bližoj vezi, odnosno, po zajedničkoj činjenici. Sa druge strane, *lex loci delicti commissi* je određen, prvo, kao mesto izvršenja štetne radnje, pa, ako se radi o mogućnosti da je odgovorno lice morao ili mogao da predvidi nastupanje štetne posledice u drugoj zemlji, tada će se primeniti pravo te zemlje. Ne predviđa se određivanje prava koje je povoljnije za oštećeno lice.

Spomenućemo još neka pravila švajcarskog Saveznog zakona o međunarodnom privatnom pravu, koja se odnose na pojedine oblike građanskopravnih delikata. Pre svega, ovaj zakon jasno određuje da će se, kod saobraćajnih nezgoda, primenjivati Haška konvencija o merodavnom pravu u materiji udesa u drumskom saobraćaju od 4.maja 1971. godine, o kojoj će biti reči kasnije¹⁸. Zatim, kad je u pitanju odgovornost za proizvode, na zahteve zasnovane na nedostatku ili nepotpunom opisu proizvoda primeniće se po izboru oštećenog lica jedno od sledeća dva

17 Član 133. švajcarskog Saveznog zakona o međunarodnom privatnom pravu

18 Član 134. švajcarskog Saveznog zakona o međunarodnom privatnom pravu

prava: 1) pravo države, u kojoj odgovorno lice, štetnik, ima svoj poslovni nastan, a ako nedostaje, pravo države u kojoj se nalazi njegovo redovno boravište; ili 2) pravo države u kojoj je proizvod stečen, kupljen, osim ako štetnik dokaže da je proizvod bio komercijalizovan u toj državi bez njegove saglasnosti¹⁹. Švajcarski zakonodavac predviđa i tačke vezivanja kod štetnih imisija, gde dopušta oštećenom licu izbor jednog od dva prava. Znači, ukoliko se postavi zahtev za naknadu štete zbog imisija, koje potiču od nepokretnosti, primenjuje se, prema izboru oštećenog, pravo države u kojoj se nepokretnost nalazi ili pravo države u kojoj je posledica nastupila²⁰.

III) UREDBA 864/2007 O MERODAVNOM PRAVU ZA VANUGOVORNE OBAVEZE

Evropsko zakonodavstvo je bogatije za akt koji reguliše vanugovorne odnose sa elementom inostranosti. Taj akt je na prvo mesto stavio tačku vezivanja *lex loci delicti commissi*. No, ovaj akt je predvideo i niz drugih pravila i primenu opštih principa, od kojih ćemo najvažnije i predstaviti. Naime, Uredba (EU) Evropskog parlamenta i Saveta o merodavnom pravu za vanugovorne obaveze (Rim II) br. 864/2007 od 11. jula 2007. godine (dalje: Uredba 864/2007)²¹ primenjuje se na situacije u kojoj se rešava sukob zakona kod vanugovornih obaveza u građanskim i trgovačkim stvarima. Uredba 864/2007 se ne primenjuje u poreskim, carinskim i upravnim stvarima ili kod odgovornosti države u vršenju državne vlasti – akti *iure imperii*²². Primena Uredbe 864/2007 biće isključena i kod vanugovornih obaveza proisteklih iz porodičnih odnosa, zatim bračnih imovinskih odnosa i meničnih i čekovnih odnosa. Isto tako, Uredba 864/2007 se neće primenjivati i kod vanugovornih obaveza vezanih za subjekte u kompanijskom pravu, zatim kod nuklearne štete, kao i kod povrede privatnosti i prava vezanih za ličnost, uključujući i klevetu²³. Uredba 864/2007 definiše da će se primenjivati na štete nastale

---

19 Član 135. švajcarskog Saveznog zakona o međunarodnom privatnom pravu

20 Član 138. švajcarskog Saveznog zakona o međunarodnom privatnom pravu

21 Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of July 11 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II), Official Journal of the European Communities L 199, 31.7.2007., p. 40-49

22 Član 1.1 Uredbe 864/2007

23 Član 1.2 Uredbe 864/2007

iz štetnih radnji, neosnovanog obogaćenja, negotiorum gestio i culpa in contrahendo²⁴. Uredba 864/2007 određuje i da će događaj iz kog je proistekla šteta obuhvatiti i događaje kod kojih je verovatno da će se šteta dogoditi. Isto tako, šteta uključuje i štetu koja će, verovatno, nastati²⁵. Pravo jedne države će se primeniti, ako je merodavno po odredbama Uredbe 864/2007, bez obzira da li je ta država članica EU ili ne²⁶.

Uredba 864/2007 definiše i opšta i posebna pravila za određivanje merodavnog prava u slučaju postojanja vanugovorne odgovornosti. Ne samo to, ona određuje i slučajeve kada se primenjuje autonomija volje stranaka, kao i zajednička pravila koja se tiču nekih opštih pitanja u ovoj oblasti, kao što su direktna tužba, subrogacija, solidarna odgovornost i sl²⁷.

III-1) Osnovno pravilo

Ako nešto drugo nije predviđeno, Uredba 864/2007 predviđa da će se merodavno pravo za vanugovorne obaveze nastale iz delikata odrediti po pravu zemlje u kojoj se šteta dogodila, nezavisno od toga da li je to zemlja u kojoj se dogodila štetna radnja ili zemlja u kojoj je nastala posledica²⁸. Ako su oštećeno i odgovorno lice u istoj zemlji imali prebivalište, u vreme kada se šteta dogodila, onda će se primenjivati pravo to zemlje²⁹. Najzad, ako je štetni događaj bliže povezan sa nekom drugom zemljom, a ne zemljama koje su, napred navedene, tada će se primeniti pravo te zemlje³⁰. Bliža povezanost sa drugom zemljom zasniva se na odnosu između stranaka koji se zasniva na ugovoru koji je tesno povezan sa štetnim događajem³¹.

Vidimo da Uredba 864/2007 reguliše mesto štetnog događaja, kao mesto gde je nastala štetna radnja i kao mesto u kome su nastale štetne posledice. Teškoća kod primene tačke vezivanja *lex loci delicti commissi* se i javlja, kad za različita mesta vezujemo štetnu radnju i

24 Član 2.1 Uredbe 864/2007

25 Član 2.3 Uredbe 864/2007

26 Član 3. Uredbe 864/2007

27 Cheshire, North, Fawcett, Private International Law, Oxford University Press 2008., str. 770

28 Član 4.1 Uredbe 864/2007

29 Član 4.2 Uredbe 864/2007

30 Cheshire, North, Fawcett, nav.delo, str. 771

31 Član 4.3 Uredbe 864/2007

štetne posledice. To se, kao što smo rekli, naročito odnosi na rešavanje pravnih pitanja, kao što su osnov odgovornosti, visina naknade, vrsta naknade i sl. I kod primene Uredbe 864/2007 se postavlja pitanje, da li na isti način treba regulisati primenu merodavnog prava po *lex loci delicti commissi*, bez obzira o kom, navedenom, pitanju se radi.³² Upravo zbog ovog problema i Uredba 864/2007 je regulisala osnovno pravilo za određivanje merodavnog prava za vanugovornu odgovornost na navedeni način.

III-2) Neosnovano obogaćenje, negotiorum gestio i culpa in contrahendo

Uredba 864/2007 reguliše i vanugovornu odgovornost za štetu koja može nastati i u vezi sa neosnovanim obogaćenjem, upotrebom stvari i poslovođstvom bez naloga, kao i u vezi sa drugim vanugovornim obavezama, koje ne proizlaze iz delikata. Iako Uredba 864/2007 polazi od opštih pravila u rešavanju ovih pitanja, spomenućemo i shvatanje, koje kaže da će i u ovim slučajevima biti određivano merodavno pravo po opštem kolizionom pravilu *lex loci delicti commissi* i ono će biti nadležno za rešavanje pitanja naknade štete oštećenom licu, dok će za obaveze proistekle iz pravnog posla biti merodavno pravo po činjenicama iz tog posla.³³

Ako vanugovorna obaveza proizlazi iz neosnovanog obogaćenja, uključujući i neosnovani prijem iznosa plaćanja, primeniće se merodavno pravo po činjenici pravnog posla između stranaka, koji je blisko povezan sa neosnovanim obogaćenjem³⁴. Ako se ne može primeniti napred navedeno pravilo, tada će se primeniti pravo zemlje u kojoj su, u vreme šetnog događaja, obe stranke imale prebivalište³⁵. Ako se ni to pravilo ne može primeniti, tada će se merodavno pravo odrediti po mestu u kome je došlo do neosnovanog obogaćenja³⁶. I, na kraju, ako je vanugovorna obaveza proistekla iz neosnovanog obogaćenja bliže povezana sa nekom drugom zemljom, u odnosu na navedene zemlje, tada će se primeniti

---

32 Varadi, Bordaš, Knežević, Pavić, Međunarodno privatno pravo, Beograd 2007., str. 448

33 Pak, nav.delo, str. 504

34 Član 10.1 Uredbe 864/2007

35 Član 10.2 Uredbe 864/2007

36 Član 10.3 Uredbe 864/2007

pravo te zemlje³⁷.

Ista pravila se primenjuju i kod negotiorum gestio, odnosno u slučaju kad je vanugovorna obaveza nastala iz delovanja jednog lica u poslovima drugog lica, koje je njemu u korist, ali bez ovlašćenja tog drugog lica, pa se na takav način stvara obaveza između njih³⁸.

U slučaju da je vanugovorna obaveza nastala iz culpa in contrahendo, odnosno iz predugovorne odgovornosti, ako jedna od stranaka prekine pregovore u vezi zaključenja ugovora bez osnovanog razloga i zbog toga nastane šteta, primeniće se merodavno pravo koje je predviđeno u ugovoru ili bi bilo predviđeno, da je ugovor bio zaključen³⁹. Ako se to pravilo ne može primeniti, tada će se primeniti pravo zemlje u kojoj je nastala šteta, nezavisno od toga da li je to zemlja u kojoj se dogodila štetna radnja ili zemlja u kojoj je nastala posledica. Zatim, ako se ni to pravo ne može primeniti, tada će se primeniti pravo zemlje u kojoj su obe stranke imale prebivalište u vreme nastanka štete. I na kraju, ukoliko se ni navedeno ne može primeniti, tada će se primeniti princip bliske povezanosti, ako je vanugovorna obaveza proistekla iz culpa in contrahendo, bliže povezana sa nekom drugom zemljom⁴⁰.

III-3) Sloboda izbora (autonomija volje)

Stranke se mogu sporazumeti oko određivanja merodavnog prava za vanugovorne obaveze, na dva načina. 1) sporazumom nakon događaja koji je prouzrokovao štetu i 2) ako se stranke bave privrednom delatnošću, mogu odrediti merodavno pravo sporazumom pre nastanka događaja, koji je prouzrokovao štetu. Stranke svojim sporazumom o određivanju merodavnog prava ne smeju uticati na prava trećih lica⁴¹. Ukoliko su posledice nastanka štete u vreme njenog nastanka, vezani za drugu državu, a ne onu, čije su pravo stranke izabrale, tada izbor stranaka ne sme da prejudicira primenu odredaba prava te druge države, koje ne sme biti derogirano sporazumom⁴².

---

37 Član 10.4 Uredbe 864/2007

38 Član 11. Uredbe 864/2007

39 Član 12.1 Uredbe 864/2007

40 Član 12.2 Uredbe 864/2007

41 Član 14.1 Uredbe 864/2007

42 Član 14.2 Uredbe 864/2007

Na osnovu odredaba o slobodi izbora stranaka u regulisanju vanugovorne odgovornosti, možemo zaključiti da je autonomija volje ograničena pojedinim opštim pravilima i da sporazum stranaka ima dejstva, samo ako se rešavanje ovog pitanja tiče njih samih.

III-4) Odgovornost za proizvode

Štetna radnja i štetna posledica su sastavni deo svih građansko-pravnih delikata, odnosno, nema delikta bez radnje, kao ni bez nastanka štete.⁴³ Mesto štetne radnje je, pre svega, mesto gde je štetna radnja u potpunosti ili delimično izvršena. Šta je štetna radnja, treba odgovoriti kvalifikacijom tog pojma. Ovo pitanje se postavlja i kod odgovornosti proizvođača za proizvode, tako da se ovde mora reći da se o mestu štetne radnje može govoriti tek kada se proizvod stavi u promet⁴⁴. Kad je u pitanju Uredba 864/2007, ona, kod odgovornosti za proizvode, predviđa da će se merodavno pravo odrediti: 1) po mestu prebivališta lica koje je pretrpelo štetu od proizvoda, ako se taj proizvod prodaje u toj zemlji, odnosno, ako to nije slučaj 2) po mestu kupovine tog proizvoda, ako se taj proizvod prodaje u toj zemlji, odnosno, ako to nije slučaj 3) po mestu gde je šteta nastala, ako se taj proizvod prodaje u toj zemlji⁴⁵. U svakom slučaju, primeniće se merodavno pravo zemlje u kojoj odgovorno lice ima uobičajeno prebivalište, ako to lice nije moglo, u razumnim okvirima, da predvidi tržište navedenog proizvoda ili proizvoda iste vrste u zemlji čije je pravo merodavno pod 1), 2) i 3)⁴⁶. Mesto nastanka štete se, najčešće definiše, kao mesto gde je došlo do povrede zaštićenog interesa⁴⁷. Kod odgovornosti za proizvode, to mesto se, znači, može shvatati na različite načine⁴⁸.

U okviru ovog odeljka, moramo spomenuti i Hašku konvenciju o merodavnom pravu za odgovornost proizvođača za svoje proizvode iz 1973.godine. Osnovno pravilo ove Konvencije je da je merodavno pravo ono unutrašnje pravo države na čijoj se teritoriji dogodila šteta. Osim tog kriterijuma, merodavno pravo se po ovom aktu, može odrediti

---

43 Sajko, nav.delo, str. 150

44 Sajko, nav.delo, str. 152

45 Član 5.1 Uredbe 864/2007

46 Član 5.2 Uredbe 864/2007

47 Sajko, nav.delo, str. 152

48 Scoles, Hay, Borchers, Symeonides, nav.delo, str. 896

i po državi redovnog boravišta oštećenog lica, zatim po državi glavnog poslovnog sedišta odgovornog lica za delikt, kao i po kriterijumu nabvake proizvoda, odnosno, primeniće se pravo one države u kojoj je oštećeno lice nabavilo taj proizvod kojim je pričinjena šteta⁴⁹. Vidimo da, kad je u pitanju odgovornost za proizvode, ne možemo se osloniti, jedino, na osnovno pravilo *lex loci delicti commissi*, bez obzira, na koji način ga shvatamo. Ostali kriterijumi su poželjni, imajući u vidu favorizacije oštećenog lica u njegovom zahtevanju naknade štete.

IV) HAŠKA KONVENCIJA O MERODAVNOM PRAVU ZA DRUMSKE SAOBRAĆAJNE NEZGODE

Haška konvencija o merodavnom pravu za drumske saobraćajne nezgode (dalje: Konvencija)⁵⁰ se primenjuje na vanugovornu odgovornost, koja proizlazi iz saobraćajne nezgode. Konvencija definiše saobraćajnu nezgodu i koja vozila mogu biti uključena u nezgodu, odnosno određuje da u jednoj saobraćajnoj nezgodi, koja se može dogoditi i na javnom putu, kao i na putu u privatnom vlasništvu, mogu učestvovati i motorna i nemotorna vozila.⁵¹ Predmet Konvencije je, pre svega, određivanje merodavnog prava, koje se primenjuje na regulisanje naknade štete, proizašle iz saobraćajnih nezgoda sa elementom inostranosti. Merodavno pravo, koje je, kao primarno, određeno u Konvenciji će se određivati po mestu nezgode, odnosno po *lex loci delicti commissi*.⁵² Navedeno pravilo je osnovno pravilo, ali postoje i određeni izuzeci, kada će se umesto *lex loci delicti commissi*, primenjivati pravo određeno po mestu registracije vozila. Konvencija određuje pod kojim okolnostima će se odrediti merodavno pravo po registraciji vozila. Te okolnosti su vezane, kako za samo vozilo, odnosno učesnike saobraćajne nezgode, tako i za podnosioca zahteva za naknadu štete⁵³.

Pravila Konvencije, koja se odnose na primenu alternativne tačke vezivanja – mesto registracije vozila, postavljena su tako, da se odnose,

49 Pak, nav.delo, str. 508

50 The Hague Convention on the law applicable to traffic accidents, zaključena 4. maja 1971. godine; Konvencija o zakonu koji se primenjuje na saobraćajne nezgode (Sl.list SFRJ – dodatak Međunarodni ugovori br.26/76)

51 Član 1. Konvencije

52 Član 3. Konvencije

53 Čolović, Međunarodno osiguranje autoodgovornosti (sistem zelene karte), Beograd 2007., str. 57

kako na samu nezgodu (tu se misli i na vozilo i na učesnike nezgode, kao što je rečeno), tako i na podnosioca zahteva. Merodavno pravo će se odrediti prema mestu registracije vozila, ako je u saobraćajnoj nezgodi učestvovalo jedno vozilo, koje je registrovano u drugoj zemlji, a ne u onoj u kojoj je mesto nezgode. Konvencija definiše i slučaj, kada u jednoj saobraćajnoj nezgodi ima više oštećenih lica. Tada će se merodavno pravo određivati, posebno, prema svakom od njih, u zavisnosti gde se nalazi njihovo redovno boravište (u mestu nezgode ili u mestu registracije vozila), što znači da će se merodavno pravo određivati po obe tačke vezivanja.⁵⁴ To, praktično, znači da je moguće da se, u vezi jedne saobraćajne nezgode, vodi više postupaka za naknadu štete u različitim državama. Ako je, sa druge strane, u jednoj saobraćajnoj nezgodi, učestvovalo više vozila, tada će se merodavno pravo odrediti prema mestu nezgode, osim ako su sva vozila registrovana u istoj zemlji.⁵⁵ Konvencija određuje i posebna pravila, kada je u pitanju postavljanje zahteva za naknadu štete, nastale na stvarima, bez obzira da li su se nalazile u vozilu ili van njega. Kada je u pitanju merodavno pravo, primenjuju se obe tačke vezivanja, i mesto nezgode i mesto registracije vozila. Merodavno pravo koje određuju pravila Konvencije (bez obzira da li je određeno po mestu nezgode ili mestu registracije vozila) će odrediti osnov i širinu odgovornosti, zatim limit odgovornosti, vrste povreda i šteta, kao i druga pitanja vezana za štetu, štetnika i oštećeno lice.⁵⁶ Vidimo da se, po Konvenciji, bliža veza građanskopravnog delikta sa drugim pravom, a ne sa onim po *lex loci delicti commissi*, definisala, pre svega, po vezi učesnika nezgode i registracije vozila, koje je učestvovalo u saobraćajnoj nezgodi.

V) LEX LOCI DELICTI COMMISSI I ZASTARELOST ZAHTEVA ZA NAKNADU ŠTETE

Jedno od pitanja, koje moramo spomenuti, jeste i odnos zastarelosti i postavljanja zahteva za naknadu štete. Naime, na zastarelost se uvek primenjuje tzv. deliktни statut, odnosno, mesto štetne radnje. To znači da će se o zastarelosti postavljanja zahteva za naknadu štete odlučivati po *lex loci delicti commissi*. U Zakonu o MPP nema izričite odredbe o tome.

---

54 Član 4., t.a) Konvencije

55 Član 4., t.b) Konvencije

56 Član 8. Konvencije

Pomenućemo dva primera koja se odnose na računjanje roka zastarelosti po pravu mesta štetne radnje. Prvi primer govori o Austrijanki Margareti C. koja je povređena u automobilskoj nesreći u tadašnjoj Čehoslovačkoj 12.04.1971., a imalac, koji je bio i vozač automobila takođe je bio Austrijanac. Povređena Margareta bila je obavezno osigurana, a osiguravajući zavod je 19.06. 1972. podneo tužbu radi utvrđivanja odgovornosti vozača za naknadu štete. Prvostepeni sud je odbio tužbu zbog zastarelosti, jer je od saznanja štete i zahteva učinioca prošlo više od godinu dana, a po čehoslovačkom zakonu zahtev za naknadu štete može se ostvariti samo u roku od godinu dana. Drugostepeni sud je potvrdio tu presudu, a Vrhovni sud nije prihvatio razloge revizije. Na zahteve za naknadu štete zbog nedozvoljene radnje, uvek se primenjivao deliktни statut, bez obzira da li će u pojedinom slučaju pravo mesta izvršenja dela biti povoljnije za oštećenog ili štetnika. To pravo važi i za zastarevanje zahteva za naknadu štete zbog saobraćajnih udesa, a čehoslovački jednogodišnji rok zastarelosti ne protivi se austrijskom javnom poretку.⁵⁷

Sledeći primer govori o zastarelosti u situaciji kada postoji drugi građanskopravni odnos, koji je, na neki način, uzrokovao delikt, ali je ostao izvan njega. Zastarelost je tretirana, takođe, po deliktном statutu, odnosno, po mestu nastanka štete. Naime, izvesni Patino, koji je želeo da poseti Njujork iz poslovnih razloga, zatražio je od svoje žene koja je živela u tom gradu, dozvolu da može boraviti 10 dana u Njujorku i da ona neće za to vreme tražiti da se protiv njega preduzmu zakonske prinudne mere, koje predviđa američki zakon zbog toga što Patino ne izvršava svoje obaveze o plaćanju alimentacije svojoj ženi, na koje je bio osuđen u SAD. Pošto je njegova žena preuzela takvu obavezu, Patino je stigao u Njujork. Međutim, pre isteka roka od 10 dana njegova žena je zatražila od nadležnog organa u Njujorku da izda protiv Patina nalog za hapšenje, zbog neplaćanja alimentacije, što je i izvršeno, tako da je on bio lišen slobode. Po povratku u Francusku, Patino je podneo tužbu protiv svoje žene, tražeći da mu bude nadoknađena šteta, koju je on u vezi sa događajem u Njujorku pretrpeo.

Povodom ovog spora, u kome se postavilo pitanje, koji materijalni zakon treba primeniti u konkretnom slučaju, pariski apelacioni sud u svojoj presudi od 01.07.1959. godine, istakao je da je, prema francus-

---

⁵⁷ Zastarelost prava na naknadu štete sa elementom instranosti, Zeitschrift für Rechtsvergleichung 1976., 1:57-63 Strani pravni život 98/78

koj kolizionoj normi zakon države Njujork nadležan za presuđenje ovog spora, jer su se i štetna radnja i nastupela šteta odigrali u Njujorku. S obzirom na to, prema zakonu države Njujork treba ceniti kako suštinu spora, tako i pitanje da li je tužba za naknadu štete zastarela ili ne. Kako je tužba po zakonu države Njujork predana o roku i kako je osnovni princip deliktne odgovornosti priznat u anglosaksonskom pravu, apelacioni sud je preinačio presudu prvostepenog suda i osudio suprugu Patino da plati na ime naknade štete iznos od dvadeset miliona franaka.⁵⁸

Sud je stao u ovom slučaju na gledište da je za deliktnu odgovornost merodavan *lex loci delicti* i da činjenica da je delikt izvršen u odnosima između supružnika nije dovoljna da se sud opredeli za primenu personalnog zakona. Delikt se dogodio u Njujorku i odluka je donesena po pravu te američke države. Neplaćanje alimentacije sud, kod donošenja ovakve odluke, nije uzimao u obzir, pa zbog toga, nije uzimana u obzir primena jednog od personalnih zakona supružnika.

Lex loci delicti bio je primenjen i na ocenu zastarelosti tužbe za naknadu. Postojala je mogućnost kolebanja između *lex loci delicti* – zakona suštine i *lex fori* – zakona postupka, koji se u konkretnom slučaju nisu poklapali. No, opšta je tendencija da se u ovom slučaju primeni zakon mesta delikta. I radnja i šteta, po navodima suda, odigrali su se u Njujorku, pa je po tom pravu ocenjena i zastarelost tužbe za naknadu štete.

VI) ZAKLJUČAK

Odgovori na pitanja, postavljena na početku ovog rada neće predstavljati samo zaključak, već i razmišljanje, kojim pravcem bi trebalo da krene naše zakonodavstvo u regulisanju ove oblasti. Naime, odgovori na postavljenih pet pitanja su sadržani i u unutrašnjim zakonodavstvima, kao i u međunarodnim izvorima. Potrebno je, jedino, odlučiti, na koji način će se regulisati sve navedeno. U svakom slučaju, potrebno je, u rečenom smislu, pojasniti pojedine činjenice vezane za primenu prava po *lex loci delicti commissi*.

Odgovori su sledeći:

---

⁵⁸ Nadležni zakon u materiji građanske odgovornosti, *Journal du Droit international*, 1960, 2:424-428.

Strani pravni život 28/61.

- 1) Lex loci delicti commissi treba shvatati kao mogućnost izbora prava od više njih, imajući u vidu da se mesto štetne radnje i mesto štetne posledice ne moraju nalaziti u istoj zemlji, kao i da možemo imati više mesta štetnih radnji i više mesta štetnih posledica. Favorizacija oštećenog lica ima smisla, po našem mišljenju, jedino ako se radi o naknadi štete proizašle iz delikta. Moramo imati u vidu da mesto štetne posledice ne mora imati veze ni sa samim oštećenim, odnosno, sa njegovim državljanstvom, prebivalištem i sl.;
- 2) Što se tiče primene teorije najbliže veze, ona može služiti za određivanje merodavnog prava, jedino u slučajevima, kada su svi elementi delikta (misli se na lica i stvari) vezane za jednu zemlju, u kojoj nije izvršena štetna radnja. Ako je delikt, bilo kojim elementom, vezan za mesto izvršenja štetne radnje ili za drugu zemlju, merodavno pravo bi se odredilo po lex loci delicti commissi. Na takav način su određene tačke vezivanja za saobraćajne nezgode, dok kod drugih delikata, kod kojih imamo alternativne tačke vezivanja, kao npr. kod odgovornosti proizvođača za proizvode, ne možemo govoriti o primeni teorije najbliže veze;
- 3) Protivpravnost delikta se, pre svega, određuje po pravu mesta štetne radnje, dok se po pravu mesta štetne posledice može određivati samo u slučaju, ako se po pravu mesta štetne radnje oštećeno lice stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na primenu prava po mestu štetne posledice, koje mora da ima vezu sa oštećenim licem po državljanstvu, prebivalištu i mestu rada;
- 4) Određivanje posebnih tačaka vezivanja za posebne grupe građanskopravnih delikata, odnosno, definisanje izuzetaka od lex loci delicti commissi je neophodno. To se već čini u pojedinim zakonima, kao i u međunarodnim izvorima. Ova odstupanja doprinose zaštiti i oštećenih i odgovornih lica, o čemu je bilo reči; i
- 5) Autonomiju volje, kod određivanja merodavnog prava u oblasti vanugovorne odgovornosti, treba strogo ograničiti na slučajeve kada između stranaka postoji neki poslovni odnos. Izborom prava od strane stranaka ne smeju biti povređena prava trećih. Smatramo da su, ovde, dobra rešenja iz Uredbe 864/2007.

Kad je u pitanju zakonodavstvo naše zemlje, odnosno, Zakon o MPP, treba reći da bi u eventualnim izmenama Zakona, odnosno, donošenju novog, trebalo proširiti odredbe koje regulišu ovu oblast. To se, naročito, odnosi na jasnije razlikovanje mesta štetne radnje i mesta štetne posledice, kao i određivanja pravila kod posebnih oblika građanskopravnih delikata. Iako je *lex loci delicti commissi* osnovna tačka vezivanja za određivanje merodavnog prava u ovoj oblasti, mora se reći da će kod mnogih oblika građanskopravnih delikata biti određeno pravo po sedištu ili prebivalištu oštećenog lica, odnosno, u nekim situacijama i štetnika, ali i po poreklu stvari koja je predmet delikta. Međutim, tada ne možemo reći da je *lex loci delicti commissi* slučajan, on je vezan za delikt, vezan je za zahtev za naknadu štete, po mestu štetne radnje i određivanju prirode i protivpravnosti te radnje.

Prof. Vladimir Čolović, LL.D.
senior research associate
Institute of Comparative Law, Belgrade

PROBLEM OF THE DETERMINATION OF THE APPLICABLE LAW BY THE LEX LOCI DELICTI COMMISSI

Lex loci delicti commissi as the rule of determining the applicable law in non-contractual relations with a foreign element causing the problems, which are primarily associated with different interpretations of this rule. In determining the applicable law by lex loci delicti commissi, we can make the difference between the law of the place of the harmful action and the law of the place of the harmful consequences. Both of the places are an integral parts of the abovementioned rule. About it, the problem may arise in determining of the unlawfulness of the delict, ie, applying for compensation of the damage, by one of the abovementioned

*two laws. In addition, there are different types of delicts, and, because of their nature, we must apply different rules, but not the *lex loci delicti commissi*. A number of issues arise in applying this rule, from the possibility of applying the theory of the most close connection in this area, over the possibility of defining specific rules (points of attachment) for certain delicts, and the application of the autonomy of the will. The paper looks at solutions in domestic and comparative legislation, and the Regulation of the European Parliament and Council of the European Union on the applicable law for non-treaty obligations (Rome II) No. 864/2007, which regulates this area, we can say, on a more detailed way. Similarly, the paper analyzes the shortcomings of some particular application of general rules in this area.*

Key words: *lex loci delicti commissi, tort, damage action, damage, liability, applicable law, Regulation 864/2007.*